

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשטא = מאריך, רבוי; דרגא – מוציא; תביר – מחלק, ממועט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפאא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנוטעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סגור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על גורע או גורע מהענין; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא – גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תבנית מונח ... מונח זרקא מונח ... מונח סגול – עש"ב (372) פעם בתורה וב-3 מהם זרקא זרקא סגול. מרמו להגדיר משהו חלקי (לימוד של פחות משלם אחד), מהענין המרומז בתבנית כולה ואז גורע (מיעוט מופעים) או מוסיף על הענין המרומז בתבנית (רוב מופעים), כל מונח לפני זרקא ולפני סגול עשויים להוסיף עוד נושא חלקי ותוצאה בגריעה או הוספה (הרחבה) על נושא התבנית. באותו אופן מרחיב הפסוק בתת-פסוק. דוגמא להרחבה הן ארכי זמן של פחות משנה להוסיף על שנה, דוגמא לגריעה היא קיצור חיים.

1.1 שמות ויקהל לה

שמות ויקהל לה,א:

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתָּם:

בעל הטורים אלה הדברים, דרשו מכאן (שבת צז,ב) לשלשים ותשע מלאכות לשבת כמנין אלה, ודברים משמע שנים וה' הדברים לרבות א' הרי ל"ט, ואפילו בדכמה מקומות כתיב אלה הדברים ולא דרשינן ליה; שאני הכא דכתיב במלאכת המשכן (פסוק ד) זה הדבר ושני הכי לכתוב אלה הדברים לדרשה, לעשת, אותיות ל' תשע; וחסר ו'ו; ולומר ל"ט מלאכות יעשו אותם בו' ימים ולא בשבת תבנית הטעמים תומכת בדרשת בבלי שבת צז,ב לחשב גימטריה מדויקת של ט"ל מלאכות.
אלה הדברים – יתיב זקף-קטן, יתיב – דווקא כך, בדיוק כך, גי' אלה = ל"ו
זקף-קטן – ענין של שניים, כאן הדברים – זקף-קטן מרמו לשני ליימודים. לימוד אחד לשניים ככלל המקובל בתורה שבע"פ מיעוט רבים שניים, לימוד שני דרוש תוספת ה"א הידיעה כעוד מלאכה ובסה"כ ל"ט אבות מלאכות.

שמות ויקהל לה,ב:

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן לַה'
כָּל-הָעֵשָׂה בּו מְלָאכָה יִמָּת:

תורת משה – האלשיך הקדוש ... ושמירת השבת היא לדעת כי אני ה' מקדשכם, ומתדבק בכם על ידי נפש יתירה שאני נותן בכם ומתדבק בך, והוא ככל הכתוב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן לַה'. ... ועוד כי הלא קדושתו קדומה מטרם ינתן לכם כי היא "שַׁבְּתוֹן לַה'" חמדה שהיתה גנוזה אצלו יתברך, ואם כן איפה איך נדחה מה שזולת היותו קדוש מריק בכם קדושה וגם קדושתו קדומה מפני מה שעדיין אין לו קדושה רק הכנה אל מה שיכול בו קדושה אחר העשותו. אך ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת, כי כל איש ישראל קדוש יאמר לו "כי קדש ישראל לה".
יהיה – קדמא ע"פ תורת משה מרמו אל קדושה קדומה של השבת קודם לכריאה ולמתן תורה לָכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן – מרכא תביר מרכא טפאא, קבוצת פרטים שאינם חייבים לחול ביחד, והיינו יש מצבים כמו ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת בהם, הקדושה הקדומה נדחית מפני קדושת איש ישראל.

נענין בפסוק דומה מאד ב-שמות כי תשא לא,טו

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבְּתוֹן קָדֵשׁ לַה'
כָּל-הָעֵשָׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יִמָּת:

תורת משה – האלשיך הקדוש

ועל מידת יום ביום אמר "שֵׁשֶׁת יָמִים וכו' וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבְּתוֹן לַה'", שהיא קדושה כפולה שאינו קדש של נפש יתירה שבעדם מבחינת שכינה של מידת לילה, כי אם "קָדֵשׁ לַה'", שנתווסף בנפש יתירה שקיבל בעדה יום שבת מבחינת שכינה בחינת השם הגדול. וזהו אומרו "קָדֵשׁ לַה'" הוא השם הגדול. ולא שיש הפרש בעונש של עושה מלאכה ביום לעושה בלילה, כי לא כן הוא, כי "כָּל-הָעֵשָׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" שהוא ככללות היום שכולל לילה ויום "מוֹת יִמָּת".

ואמר "שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה", לומר כי זולת הטעם האמור בלתי דחות מלאכת המשכן את השבת יש טעם אחר. והוא, כי לא היה רווח בדבר, כי אם מלאכת המשכן הייתה נעשיית בטבע היתה אומר שטוב לדחות שבת לקרב השראת שכינה בימים מועטים. אבל שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה כמאליה שאפילו אינו אומר בששת, לרמוז שאין המלאכה הזאת תחת הזמן, כי אם כבריאית העולם "כי ששת ימים עשה ה' את השמים וכו' (פסוק ט"ו). ואם כן כל מה שהיה ראוי ליעשות ביום השבת נעשה גם הוא בחול.
או שיעור הכתוב בדרך אחרת. שאומר הוא יתברך שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה כמאליה, בזכות ש"וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" יהיה "שַׁבְּתוֹן קָדֵשׁ" לשם ה' כו'. ולהיות כי על מידת יום המתחסת לתואר זכר, אמר "יעשה" ולא אמר תעשה שעל ידי זכות היום יהיה כן. ולא אמר ענין זה גם בלילה, על כי דרך המלאכה ליעשות ביום.

טט – שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה – מונח זרקא מונח סגול, תוספת מסוג הענין על הענין, מלאכה על מלאכה, כפירוש **תורת משה** (א) ששת ימים המלאכה נעשתה כמאליה בדומה לבריאת העולם ע"י ה' ואם כן כל מה שהיה ראוי ליעשות ביום השבת נעשה גם הוא בחול – הספק העשיה בששה ימים עשה גם עבור היום השביעי.

(ב) בתורת החסידות (שמות כי תשא לד,בא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד ותוסיף בתוכך מקום ל-(שמות תרומה כה,ת) וַעֲשֵׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכֵנִיתִי

פתוקים:

שַׁבְּתוֹן קָדֵשׁ – דרגא תביר טפאא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, ע"פ **תורת משה – האלשיך הקדוש** אלו הנפש של כל יום ועוד הנפש יתירה, והענין שחל עליהם הוא קדושה שאינה קדושת הנפש היתירה אלא מעלה ממנה, קדושה שמקורה מ- קָדֵשׁ לַה', - סלוק, מגביל לומר שזאת קדושת השם הגדול בלבד, שנתווסף בנפש יתירה שקיבל בעדה יום שבת מבחינת שכינה בחינת השם הגדול.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קפא) – סדר קיימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

שמות כי תשא לא,ג:

[ינ] ואתה דבר אל-בני ישראל לאמר אך את-שבתתי תשמרו
כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת פי אני ה' מקדשכם:

ואתה דבר אל-בני ישראל – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית המופיעה בתורה כ-13 פעם (כולל אזלא גרש במקום גרשיים) ומשמעה החלה פעולה, לעתים לפני זמנה שלא כמו כאן שהתחילה בזמנה, הושעתה, ותחל שוב. כאן ע"פ בבלי יבמות ה – עשה של ברית מילה הדוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות.

רמב"ן (יג) אך את-שבתתי תשמרו – אעפ"י שתהיו רדופין בזריות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכין ו'רקיין – מעוטיין; למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; ולא נתכוון אצלי, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט,ה [יד,ב]), ב'אכין ו'רקיין ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטיין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! ובירושלמי במסכת יומא (ח,ה [מה,ב]): מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר: אך את-שבתתי תשמרו; אבל המיעוט הזה – למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת – מפני שהזוהר בה (בשבת) בכאן.

דחית שבת מפני ברית מילה

בראשית לך לך יז, י – יא:

[י] זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריד הקול לכם כל-זכר:
[יא] ונמלאתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:

ברית מילה יצא ללמד על עצמו, שדוחה שבת, מגזרת הכתוב מצוות עשה של ברית מילה דוחה חומרת לא תעשה של שבת, כי נכרתה על המילה י"ג בריתות.

רמב"ן ואחר כן צוה שישמר אברהם הברית הזאת, ותהיה המילה "לאות ברית" (להלן, יא); והנה האות הזה את השבת, ולכן ידחה אותה; והבין זה.

דחית שבת מפני פקוח נפש

ירושלמי יומא פ"ח ה"ה (וילנה מ"א א)

מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' רבהו בשם ר' יוחנן (שמות כי תשא לא,ג) אך את-שבתתי תשמרו מיעוט. אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה.

שמות ויקהל לה,ג:

לא-תבערו אש בכל משבתיכם

ביום השבת: פ

רמב"ן (ג) לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: – ענין הכתוב הזה ודאי לאסור בשבת גם מלאכת אוכל נפש, כי אמר (לה,ב) קל-העשה בו מלאכה יומת, ופירש שלא יבערו גם אש לאפות לחם ולבשל בשר כי האש צורך כל מאכל. והוצרך לומר כן מפני שלא אמר "העושה בו כל מלאכה" כאשר אמר בעשרת הדברות (לעיל,ב) לא-תעשה כל-מלאכה, ואמר מלאכה סתם, והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כי כן נאמר בחג המצות (דברים ראה טז,ח) לא תעשה מלאכה ואין אוכל נפש בכללו, ולכן הזכיר בפירוש שאף אוכל נפש אסור בו: וכלשון הזה מצאתי במדרש (מכילתא כאן) רבי נתן אומר לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: למה נאמר, לפי שהוא אומר (לה,א) ויקהל משה את-כל-ערת בני ישראל, שומע אני יהא רשאי להדליק לו את הנר, להטמין לו את החמין, ולעשות לו מדורה בשבת, ת"ל לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: וזה קרוב למה שאמרנו, שלא היו מלאכות הללו שהן הנאה לגופו בכלל איסור הראשון. ורצה רבי נתן לומר שלא הוצרך הכתוב לאסור אפייה ובשול ושאר צרכי אוכל נפש, שכבר אמר להם את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו (לעיל בשלח טז,ט), אבל עדיין כל מלאכות שאדם נהנה בהן ואינן עושין אלא הנאה לגוף כגון הדלקת הנר ומדורה ורחיצת גופו בחמין יהיו מותרות כי זה מעונג שבת, לכך נאמר לא-תבערו אש לאסור הכל:

לא-תבערו אש – מונח זקא-קטן, שני לימודים, ע"פ רמב"ן (א) לא להבעיר אש למלאכות שאינן הנאת הגוף של המבעיר אלא לעבודה כי אלה נאסרו בעשרת הדברות, ובהם נכלל אוכל נפש שפורט בפר' בשלח פ"ה המן שיעשה ביום ששי ולא בשבת (ב) לא להבעיר אש למלאכות שהינן להנאת הגוף כגון נר, והטמנת חמין, ומדורת חימום וחמין לרחיצת הגוף שלא נכללו באיסור (א).
ביום השבת: – טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהגבלה של הסלוק וגם בתפקיד של התפשטות אלפניו להודיע כי ההלכה לא-תבערו אש בכל משבתיכם אשר ע"פ רמב"ן מתיחסת לשתיים או שלוש סוגי מלאכת הבערה: (א) מלאכה שלא להנאת הגוף ובה הרמב"ן מכליל צרכי אוכל נפש, (ב) מלאכה שהיא להנאת הגוף, ההלכה הזאת ע"פ טעם ביום השבת: – טפחא סלוק, במלוא היקפה מוגבלת ליום שבת בלבד ולא ליום טוב!!! אבל ביום טוב התיר הבערה ע"י העברה מאש קיימת כנאמר בחג המצות (דברים ראה טז,ח) לא תעשה מלאכה ואין אוכל נפש בכללו וכן הדלקת נר ורחיצת ידים ורגלים ופנים בחמין, ומיצוב מלת השבת: בטעם סלוק מתואם עם ההיתר של הבערת אש ביום טוב לצרכי אוכל נפש הכתוב במקום אחר.

בכל משבתיכם – טפחא אתנה, אתנה מגביל את ענין משבתיכם להוציא ממנו את המשכן והמקדש שבו מבעירים אש בשבת.

בכל משבתיכם – טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהגבלה של האתנה וגם בתפקיד של התפשטות אלפניו לרבות בין בארץ בין בחו"ל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצית השערות: אתנה, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה הלאה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק – סודו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מוציאה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 שמות (ויקהל פקודי) ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,א:

ויקהל משה את-כל-עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר-צוה ה' לעשות אתם:

מכילתא דרבי ישמעאל ויקהל - מסכתא דשבתא פרשה א

פרשת ויקהל ויקהל בני בשבת, ומה אני מקיים (שמות ל"ח לא,ד) מחלליה מות יומת, בשאר כל מלאכות חוץ ממלאכת המשכן; במלאכת המשכן, ומה אני מקיים, ועשו לי מקדש, בשאר כל הימים חוץ מן השבת; או אף בשבת, והדין נותן, ומה עבודה שאינה באה אלא מכח המכשירין הרי היא דוחה שבת, מכשירי עבודה שאין עבודה באה אלא מכחן, אינו דין שידחו את השבת, כגון שניטלה קרנו של מזבח או שנפגמה הסכין, שומע אני יתקנם בשבת, תלמוד לומר ויקהל משה, בחול ולא בשבת.
ויאמר אליהם אלה הדברים וגו'. רבי אומר, להביא שלשים ותשע אבות המלאכות שאמר להם משה על פה.

תורה תמימה ויאמר אליהם וגו' למה נאמר, לפי שנאמר ועשו לי מקדש, שומע אני בין בחול בין בשבת, ת"ל ויאמר להם (כנראה ט"ס וצ"ל ויאמר אליהם) [בן ששית ימים תעשה מלאכה - בחול ולא בשבת] (מכילתא):

תורה תמימה הערה א) ... ונראה דלכן הו"א כן, משום דהיינו אומרים כמו שהותרו קרבנות בשבת כך הותרה מלאכת המשכן דשניהם צורך גבוה הן. ... והנה ביבמות ו' א' יליף דאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת מדכתיב (ר"פ ו' קד' יט, ל) את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בכבודי, יעו"ש. ונראה דאע"פ דדרשה שלפנינו יותר מבוארת לענין זה, דאיירי בבנין ביהמ"ק ובמלאכת שבת, בכ"ז ניחא ליה להביא משם יען דהגמרא רוצה לילף דגם יו"ט אין בנין ביהמ"ק דוחה, וסתם שבת כולל גם יו"ט כמבואר בשבועות ט"ז ב' ו'ע"ל בס"פ בא בפסוק והיה לך לאות על ידך מש"כ מזה] וא"כ בכלל הלשון את-שבתתי תשמרו הוי גם יו"ט, משא"כ שבת דכתיב בפרשה זו בודאי אין כולל יו"ט, שהרי דרשין בסמוך הפסוק [ג] לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט, יעו"ש:

ויאמר אליהם - מונח אתנה, ויאמר - מונח מרבה ברמז על הצווי דאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת את הצווי דאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט. תורה תמימה מביא לימוד זה ממלים בויקרא קדשים, והוא מרומז כאן בטעמים.

אליהם - אתנה, מגביל ללמד לכוון היטב כי דברי תורה ככלל והלכות שבת בפרט הן כהרים תלוין בשערה. ולתמיכה מובא ספרי דברים פיסקא שלה, וגם מדרש תנאים (דב' האוינו לב,מו) ויאמר אליהם שים לב לכל הדברים, מיכן אמרו צריך אדם לכוון לבו ועיניו ואזניו לשמוע דברי תורה ואם לאו אין בידו כלום כגון שני ביחזקאל (יחז' מד,ה) בן אדם שים לביך וראה בעיניך ובאזנך שמע ומה בית המקדש שנראה בעינים ונמדד ביד צריך שיהו לבו ועיניו ואזניו מכוונין דברי תורה שהן כהרים תלוין בשערה על אחת כמה וכמה כדי להבין וגו'.

ומהמוסבר לעיל אפשר להסביר כי אליהם - אתנה, מגביל להבחין ב- אליהם הדברים - יתיב זקף-קטן, אליהם - יתיב בתפקיד בדיוק כך - הבחן הייטב בהבדל בין הדברים - זקף-קטן, שני צרכי גבוה אשר-צוה ה' לעשות אתם.

צורך גבוה (א) בנין בית המקדש שהוא צורך גבוה לא תעשהו בשבת וביום טוב; צורך גבוה (ב) מעשה קרבנות שבת ויום טוב לעשות אתם - מרכא סלוק. לעשות - מרכא מרבה היתר שימוש במכשירים לעבודת הקרבנות, אתם - סלוק מגביל שלא לתקן מכשירים לעבודת הקרבנות, שהיה הוהא אמינא לומר שכיון שהקרבנות תלויים במכשירים אז גם תיקונן היה מותר.

שמות ויקהל לה,ב:

ששית ימים תעשה מלאכה

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתון לה'

כל-העשה בו מלאכה יומת:

ששית ימים תעשה מלאכה - מונח זקא מונח סגול, וביום השביעי - יהיה קדמא לכם קדש שבת שבתון - מרכא תביר מרכא טפא, לה' - אתנה

רש"י ששית ימים הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

• טט - מה שפירש רש"י על ששית ימים הקדים להם וגו' כאילו כל המלים המקדימות את יהיה - קדמא הם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, הזמן המסוגל לעשייה (מונח זקא מונח סגול) היינו זמן זקא - פעילות ומלאכה המסוגלת - סגול להמשכת והנחת - מונח, ברכה. והזמן הלא מסוגל למלאכת המשכן הוא מעבר לששת ימים היינו שבת.

ששית ימים תעשה מלאכה, טט - ע"פ תורת משה - האלשיך הקדוש זקא סגול מרמז היעשות מלאכת המשכן בששת ימים מאליה כי אין מעצור לה' להצליח בששת ימים יותר מאילו היו עושים במלאכה בשבת, כאשר בריאת עולם עשה שלשה דברים בכל יום ובששי עשה שלשה בעד היום עצמו ושלשה בעד השבת שאחריו.
ואתו פירוש ראה שמות כי תשא לא,טו:

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבתון לה', תורת משה - האלשיך הקדוש ועוד כי הלא קדושתו קדומה מטרם ניתן לכם כי היא שבת שבתון לה' חמדה שהיתה גנוזה אצלו יתברך, ואם כן איפה איך תדחה מה שזולת היותו קדוש מריק בכס קדושה וגם קדושתו קדומה מפני מה שעדיין אין לו קדושה רק הכנה אל מה שיכול בו קדושה אחר העשותו. אך ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת, כי כל איש ישראל קדוש יאמר לו "כי קדש ישראל לה'".

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפיטח; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק ו – סוגר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

יְהִיָּה – קדמא ע"פ תורת משה מרמז אל קדושה קדומה **לְכֶם קִדְשׁ שַׁבָּתוֹן** – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא אחד (כאן שבת) החלוקים ביניהם בהלכה לגביהם ביחס לנושא, והיינו יש מצבים ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת בהם הקדושה הקדומה נדחת מפני קדושת איש ישראל.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן ו

שבת/ דף י"ח ע"א שאסרו בית שמאי משום שביתת כלים ובית הלל לית להו שביתת כלים ושירי להניח בהן חטין והן שחונין כל השבת, וכ"ש שאם ע"י גוי בקבלנות שהוא מותר. ורבותינו שפוסקין בכל מקום שביתת כלים דאורייתא הא ליתא. וכן כר"ח כדברי המקיל בשביתת כלים אבל ברחיים פליג עלאי, ולא ידענא טעמא דמשמיעת קול לית לן ועד שיתברר לי טעמו לא אאסור אותן **(שם שבת י"ח ע"א/ עיין תוס' ד"ה והשתא) ועוד נראה לי להתיר קבולת מדאמרינן בשלהי פ"ק דע"ז (דף כ"א ע"ב ועיין שם תוס' ד"ה אריסא) דמשכירין שדות אבל לא מרחץ, וטעמא מפרש בגמרא דגבי שדה אמר' אריס אריסותיה קעביד, א"כ אריסות גוי בשדה דהוא מפרסם טובא שריר דהוה ליה קבולת. ואפי' ר"ש בן אלעזר דפליג בגמרא ומפרש טעמא דאריס אריסותיה קעביד לית ליה, ואוסר שדה משום דנקראת על שמו, גם משם נמצינו למדין, כי אם לא היתה נקראת על שמו של ישראל אלא בתורת אריסות שהיה מותר.**

יְהִיָּה לְכֶם קִדְשׁ שַׁבָּתוֹן – קדמא מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא אחד (כאן שבת) החלוקים ביניהם בהלכה לגביהם ביחס לנושא, (א) הבחנה בין שביתת הישראלי ובין שביתת כליו רבותינו שפוסקין בכל מקום שביתת כלים דאורייתא הא ליתא אם קדם והתחיל במלאכה, ע"י כלים לפני השבת (ב) הבחנה בין שביתת הישראלי ובין הגאה ממלאכת השבת עם קדם ומסר עבודה בקבלנות לנכרי ובתנאי שלא מפרסמים כי העבודה עבור יהודי.

מאור ושמות פרשת ויקהל

הנה **בפרק ב' דביצה (טז,א)** אמרו חז"ל על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה – מניח את השניה ואכל את הראשונה. אבל הלל מדה אחרת היתה בו, שכל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) פְּרוּך אֲדֹנָי יוֹם יוֹם. ותניא נמי הכי, בית שמאי אומרים – מחד בשבת לשבת, ובית הלל אומרים – ברוך ה' יום יום. ביאור דבריהם הוא על פי מאמרים **בזוהר יתרו (ח"ב פח א)** רבי יצחק אמר, כתיב (בראשית ב ג) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וכתוב פְּנוֹן (שמות טז כו) וביום הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה בוֹ, כיון דלא משתכחי ביה מזוני – מה ברכתא אשתכח ביה; אלא הכי תאנא, כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כו', דהאי יומא מתברכין מינה כל שיתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזוני לתתא, כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה, עכ"ל.

נחזור לעניינינו, ולכן תיקנו לנו הראשונים ז"ל לומר כל יום בשיר של יום 'היום יום ראשון בשבת' יום שני בשבת' וכן בכל יום, כדי להמשיך בפיו על ידי אמירתו קדושת שבת אל היום ההוא. וכן בכל מעשה אשר יעשה יאמר, ... על ידי זה תגדל גם כן השפעת שבת להריק אל ימים הבאים. ועל זה רמזו ז"ל (ע"ז ג א) באמרום מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

וזה הוא ענין שמאי והלל; ששמאי היתה מדתו להכין עצמו בפיו לשבת הבאה, ועל ידי זה כל מאכל שאכל מחמת שהכין את הבהמה הזו בפיו מתחלה לכבוד שבת – חלה עליה קדושה מקדושת שבת הבאה, ובאכלו המאכל קיבל קדושת שבת הבאה מאחד בשבת ואילך. ובית הלל היתה מדתו בכל מעשיו לשם שמים, וממילא נמשך קדושה אל כל מעשיו, וקדושת שבת קיבל משבת שעבר. וכמאמר הזוהר הקדוש דכל חד וחד יהיב ביומוי מהאי ברכה דמתברכין ביומא שביעאה. ...

ומעתה נבוא לביאור הכתובים; ויקהל משה וגו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם מלת 'אותם' כמו (בראשית לו יח) וַיִּתְּנָלְךָ 'אתו' שפירש בו רש"י ז"ל: כמו אתו עמו. ביאורו, שאלה הדיבורים אשר ציוה ה' שְׁכַל מה שתעשו – תעשו אותם פירוש, שתאמרו הדיבורים בכל עשייתכם. וביאר אחר כך מה הם הדיבורים **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה לְכֶם קִדְשׁ** כלומר, שכל מה שתעשו בששת ימי המעשה – תעשו באופן זה, שתזכירו ותאמרו באתם עושים זאת בשביל ש-**בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה לְכֶם קִדְשׁ** וצריך לענגו, ...

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה – מונח רביע קדמא, בתפקיד ששה ימי השבוע קשורים לקדושת שבת הקודמת (כהלל) או קשורים לקדושת שבת הבאה (כשמאי) **לְכֶם קִדְשׁ שַׁבָּתוֹן** – מרכא תביר מרכא טפחא, קשור לענין עונג שבת כפסיקת השו"ע.

שמאי המכין מכל ימי השבוע אל השבת הוא גם סובר שיש להשבית את הכלים בערב שבת. הלל האומר ברוך ה' יום יום, הוא גם סובר שאין חובה להשבית הכלים, כי אין איסור הנאה ממעשי השבת.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצ סעיף א א (א) [א*] ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים (ב) מנין מאה ברכות. הגה: ואם רגיל בשנית [א] צהרים (ג) אל יבטלנו, (ד) כי עונג הוא לו (טור).
שערי תשובה סימן רצ ס"ק [א]

[א] **צהרים** – עבה ט' וע' בא"ר בשם ס"ח שאין לומר כן אפי' חפץ לכתוב תורה במ"ש אלא יאמר כי שבת היום וע"ש בשם של"ה שלא ירבה כו' אדרבה חייב אדם לחדש חידושי תורה כמ"ש בזוהר דכמ"ש בחזרת נשמה יתירה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרת בתורה כו' ובמח"ב בשם דעת חכמה בשם האר"י שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם לכן נסמך כיבוד למצות שבת, ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה וכתב בבר"י שכתבו בשם האר"י שהיה ישן ב' או ג' שעות בשבת וכתב מח"ב שרבים מקיימים מנהג האר"י ומי יתן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם ע"ש:
משנה ברורה סימן רצ (ג) אל יבטלנו – ומ"מ [א] לא ירבה בו יותר מדאי שלא יביאנו לידי ביטול תורה שאפילו ת"ח שלומדים כל השבוע שמצוה שיתענגו ביותר וכדלקמיה בהג"ה אין הפיי שיכלו כל היום בתענוגים רק ימשכו יותר בתענוג משאר בני אדם. כתבו הספרים בשם הזוהר שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת. ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה:

יְהִיָּה לְכֶם קִדְשׁ שַׁבָּתוֹן – קדמא מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים (כאן בעלי בתים ותלמידי חכמים) המצויים למעט בשינת ותענוגי שבת ולהקדישם ללימוד תורה. אבל תלמידי חכמים הלומדים כל השבוע (כעין קדמא לשבת) יתענגו יותר (כדי שיובחן אצלם הבדל בין שבת לחול). וכל זה כדי שיהיה השבת **לְהָ** – אתנה, מגביל מחשבות ודיבור לחדש חידושי תורה בשבת. ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אהבה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות (ויקהל פקודי) ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,א:

ויקהל משה את-כל-עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר-צוה ה' לעשות אתם:

(לה,א) ויקהל משה – מונח רביע, ללמד על שש כפרות (מסומנות טט – א – 1) בתוך) מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת ויקהל פרק לה [א] ויקהל משה. זה שאמר הכתוב מי כהחכם [ומי] יודע פשר דבר וגו' (קהלת ח' א'), אשריהם הצדיקים שיודעים לעשות פשרה בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך אמר משה רבינו ע"ה [ויקהל, טט – א] תבוא ועשו לי מקדש (שמות כ"ה ח'), ותכפר על מעשה העגל, שנאמר בו קום עשה לנו אלהים (שם לב א'), (טט – ב) ותבוא קהלת משה רבינו, שנאמר ויקהל משה את כל עדת וגו' ותכפר על קהלת אהרן, דכתיב ויקהל העם על אהרן (שם שם), (טט – ג) [ותבוא אמירת משה רבינו שנאמר ויאמר אליהם משה, ויכפר על אמירת אהרן], שנאמר ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים (שם שם), (טט – ד) תבוא אמירת זה הדבר (פסוק ד'), ותכפר על אמירת כי זה משה האיש (שם לב א'), (טט – ה) תבוא אלה הדברים, ותכפר על אמירת אלה אלהיך ישראל (שם שם ד'). תבוא אמירת הזהב התנופה, ותכפר על נתינת זהב העגל, ועליו אמר דוד ע"ה הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבותם (תהלים כ"ה ד):

(לה,א) ויקהל משה – מונח רביע, ללמד על יותר מארבע הקהלות לדורות (מסומנות טט – א – 1) בתוך) ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקהל רמז תח (לה) ויקהל משה [לה, א], רבותינו בעלי אגדה אומרים מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זאת בלבד אמר הקדוש ברוך הוא עשה לך קהלות גדולות ודורוש לפנייהם ברבים הלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות (טט – א) בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני, מכאן אמרו משה תקן להם לישראל שיהיו דורשין בעניניו של יום (טט – ב) הלכות פסח בפסח (טט – ג) הלכות עצרת בעצרת (טט – ד) הלכות חגג בחג, אמר משה לישראל אם אתם עושים כסדר הזה הקדוש ברוך הוא מעלה עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי שנאמר ואתם עדי נאם ה' ואני אל, (טט – ה) מן הסתם לדרוש לפני ראש השנה בהלכות ר"ה ושופר ומוסר תשובה (טט – ו) לפני יום הכפורים בהלכות יוה"כ ותשובה (טט – ז) וכן נהוג לפני חנוכה ופורים ועוד סיבות .

רמב"ן (א) ע"פ הבנה ב-רמב"ן ... ואמר לכלם ענין המשכן, אשר נצטווה בו מתחלה, קודם שבור הלוחות; כי כיון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ונתן לו לוחות שניות וזכרת עמו ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם (ע"פ יר' ב,ב), ובידוע שתהיה שכנינת בתוכם כענין שצוהו תחלה, כמו שאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמי' כה, ח), ולכן צוה אותם משה עתה בכל מה שנצטווה מתחלה. משכן ומקדש של מעלה צורתם בכסא הכבוד המרומז במונח רביע, ומשה מקהיל ומלמד צורתם שלמעלה אל בני ישראל לעשות משכן לשכינתו למטה לכעין שכינתו בכסא הכבוד. (ב) (שמי' ו' לה,ג) לא-תבערו אש - מונח זקף-קטן, שני לימודים, ובשני רבוי מצבי עונג שבת שלא להבעיר עבורם אש, ע"פ רמב"ן (א) לא להבעיר אש למלאכות שאינן הנאת הגוף של המבעיר אלא לעבודה כי אלה נאסרו בעשרת הדברות, ובהם נכלל אוכל נפש שפורט בפר' בשלח פר' המן שיעשה ביום ששי ולא בשבת (ב) לאסור הדלקה לשם הנאת הגוף בעונג שבת, נר, הטמנת חמין, מזורה לחימום הגוף, מזורה לחימום מים לרחצה בחמים, ולרבות מכך איסור הדלקת אש לכל עונג שבת, שלא נכללו באיסור (א)

את-כל-עדת – תביר בני ישראל – מרכא טפאא, יתור לרבות את בנות ישראל לבנין המשכן, כי אם נאמר שבנין המשכן היא מצוה שהזמן גרמה, כי נעשית רק בימי חול, אז נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמה. אבל היות ובנין המשכן הוא לשם הקרבת קרבנות ובה גם נשים חייבות כגון יולדת, ותודה, ונזירה וזבה ונדר ומעשר בהמה ובכורות, לכן מרבים אותן לבנין המשכן.

את-כל-עדת – תביר, (א) ללמד שנשים משתתפות בבנין המשכן מענין הקרבנות ולא מצד מעשה העגל כי התנגדו למעשה זה. (ב) ממעט מהתיקון על מעשה העגל את הגורם לקלקול כפי' אלשיך שמות פרק לה,א ... כלל הדברים כי כל חפץ ה' בנדבת המשכן היה לתקן את אשר עותו בעגל לשוב על ידי כך עד ה' אליהם ולדבקה בו. על כן כל שלשת הדברים הראויים לאשר את נפשו החליא ובא לרפאותה, מעין כל תרופת מחלת הגופות יחוייב שם ימצאון ושם יהיו הלא המה: א. לרפאות בדבר מקביל אל מעשה העון, ב. להרחיק הגורם אותו, ג. ליזהר מכל הדומה אל כיעור העון, ומה גם במעשה התיקון כל ימצא בו לכלוך עון בל תהיה מצוה הבאה בעבירה וישונו עוד להתקלקל חלילה:

(ראשון) וזה מאמרו יתברך ויקהל משה וכו'. והוא כי כאשר חטאו היה על ידי הקהל כמה דאת אמר (לעיל לב א) ויקהל העם על אהרן, כי זולת חומי העון היה גם ברבים שהוא חילול ה', על כן גם בתיקון צריך יהיה כן בהקהל לקדש ה' במה שיעשו התיקון והתשובה. וזהו ויקהל משה:

ועל השנית להרחיק הגורם אמר את כל עדת בני ישראל, כלומר אך לא את הערב רב כי המה היו גרמת נזקים, כהסכמת ספר הזוהר (כי תשא קצא א) ומדרש רבותינו ז"ל (תנחומא כי תשא יט) כי המה עשוהו בלהטיהם, על כן ירחקו מהם ולא יהיה להם חלק במשכן ה': ועל השלישית שלא יתערב איזה לכלוך עון במעשה התיקון, אמר אלה הדברים וכו' ששת ימים וכו', והוא בל יחללו שבת במעשה המשכן באחת מארבעים מלאכות אשר היו כלם במשכן.

שמות ויקהל לה,בב:

ויבאו האנשים על-הנשים

כלו נדיב לב הביאו חח ונזים וטבעת וכימו כל-כלי זקב וכל-איש אשר הניף תנופת זקב ה':

חח ונזים וטבעת וכימו - מונח אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולקבל תכשיטי נשים מכל סוג, הקיש קבלת תכשיטים ממקום מוצנע כמו כומז למקום גלוי כמו חח

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששורות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבוב, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש – גיש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר"י ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מתיבה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיבה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שמות ויקהל לה, כז – כח:

[כז] וַיִּנְצְחוּ אֶת אֲבִינָם הַשָּׁמַיִם וְאֶת אֲבִינָם הַמַּלְאִיִּם לְאֶפְרַיִם וְלַחֲשִׁין:

[כח] וְאֶת-הַבְּשָׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן

לְמַאֲוֵר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

וְאֶת-הַבְּשָׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן - טפחא אתנח, לְמַאֲוֵר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - זקף-גדול פשטא זקף-קטן וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים - מרכא סלוק
• הבשם הוא שמן המשחה, השמן הוא שמן המאור. הצווי על שמן המאור הוא בפרשת תצוה וקודם לצווי על הבשם בפרשת כי תשא.
בסיפור על המעשה, שמן הבשם קודם לשמן המאור וְאֶת-הַבְּשָׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן - טפחא אתנח, אבל בתפקיד השמנים (לה, כח) המאור קודם למשחה ולקטורת הסמים לְמַאֲוֵר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - זקף-גדול פשטא זקף-קטן וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים - מרכא סלוק
בתורה יש 23 מופעי זקף-גדול לפני זקף-קטן בין שני קיסרים (בין סלוק לאתנח או בין אתנח לסלוק) לְמַאֲוֵר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - זקף-גדול פשטא זקף-קטן תפקיד של שני מהסדר הטבעי כפרש"י ע"פ תנחומא, וכן וחסרון בעין טובה כפירש"י "פני מנחם" הנשיאים היו צריכים להתנדב ראשונים ולא לומר שישלימו, כי יש בזה חיסרון של עין טובה מניין להם שאחרים לא ימלאו כל הנדרש.
רש"י (כז) והנשיאים הביאו וגו' - אמר רבי נתן (ראה ספ"ב מה): מה ראו הנשיאים להתנדב בחנכת המשכן תחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו נשיאים: יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר "והמלאכה היתה דים" (שמ' לו, ו), אמרו נשיאים: מה עלינו לעשות? הביאו את אבני הששה וגו' - לכך התנדבו בחנכת תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם: והנשיאים (בנוסחא: והנשאם) כתיב (ראה תנח' פקדי יא).

וְאֶת-הַשֶּׁמֶן לְמַאֲוֵר - זקף-גדול, שלוש נקודות בבלי מנחות פו, א מתני'. שלשה זיתים הן, ובהן שלשה שלשה שמנים.

הזית הראשון, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

השני, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

שלישי, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

ועוד לימוד זקף-גדול – שתי נקודות באופן אחד ונקודה אחת באופן אחר כנאמר במשנה הבאה מתני'. הראשון שבראשון אין למעלה הימנו, שמן הכתית מראש האילן הוא הזך משלושה השמנים הכתית והשניים האחרים פחותים ממנו.

שמות ויקהל-פקודי בשבת של פרשת החודש. (לה, כז) וַיִּנְצְחוּ אֶת אֲבִינָם הַשָּׁמַיִם ... ובפסוק הבא (לה, כח) ... וְאֶת-הַשֶּׁמֶן - אתנח לְמַאֲוֵר

וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - זקף-גדול פשטא זקף-קטן תבנית המרמזת על צורך בתיקון גדול.

הפסרת פרשת החודש לקראת ראש חודש ניסן ב-יחזקאל מה מלמדת על הכנת המקדש לתיפקודו ולתפקיד המרכזי של הנשיא בהכנה. ופי' רש"י ב-(מ, רז) כי הנשיא הזה כהן גדול מדבר ... ומשמו של רבי מנחם שבמלך מדבר. בין תפקידיו חיטוי המקדש בפר-בן-בקר

לחטאת בראש חודש ניסן, וחיטוי המזבח החיצון בפר חטאת בי"ד ניסן לקראת חג הפסח הראשון אחרי הגאולה כנאמר יחזקאל פרק מה

[ז] וְעַל-הַנְּשִׂאִים יִהְיֶה הַעֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲנֻכִּים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻטוֹת כָּל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה אֶת-

הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַעֹלָה וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: ס

[יח] כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי ה' בְּרֵאשֹׁן בְּאֶתֶד לְחַדֵּשׁ תַּקַּח פֶּר-בֶּן-בֶּקָר תָּמִים וְחֲטָאת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

[יט] וְלָקַח תִּפְחֵן מִמֶּנּוּ הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל-מִזְבֵּחַ הַבָּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל-מִזְבֹּחַ שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

[כ] וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְעָה בַּחֲדָשׁ מֵאִישׁ שָׁנָה וּמִפְתֵּי וּכְפָרְתָם אֶת-הַבָּיִת:

[כא] בְּרֵאשֹׁן בְּאַרְבַּעַ עָשָׂר יוֹם לְחַדֵּשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֵן שְׁבַע יָמִים מִצֹּת יֶאֱכַל:

[כב] וְעֵשָׂה הַנְּשִׂאִים בַּיּוֹם הַהוּא בְּעֵדוֹ וּבְעֵד כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

(מ, כא) בראשון - תלישא-גדולה בארבעה עשר - קדמא ... חג שבעות ימים - זקף-גדול פשטא זקף-קטן, תבנית המרמזת על צורך בתיקון גדול, שינוי גדול מהסדר הרגיל כפי' רש"י כי מדובר בהוראת שעה בדומה לימי המילואים להקרבת קרבן הנשיא להכשרת המזבח החיצון לקרבן פסח של הציבור בפסח הראשון לאחר הגאולה בבית השלישי יב"א ולפי' פי' רד"ק אל כרחינו חדוש יהיה בקרבנות לעתיד.

רמז א' [כז] וַיִּנְצְחוּ אֶת אֲבִינָם הַשָּׁמַיִם - אפשר לקרא והנשיא שלהם, ע"פ רש"י יביא בהוראת שעה, קרבנות פר חטאת מיוחדים להכשרת המקדש

ולהכשרת המזבח החיצון בבית השלישי. ע"פ רד"ק יהיה כך כל שנה בערב פסח וזה שינוי וחינוך גדול על הכתוב בתורה.

רמז ב' - רש"י ורד"ק שדברי יחזקאל נראו סותרים את הכתוב בתורה ורצו לגונם. זכור לטוב חנניא בן חזקיה בן גרי(י)ן (גורין) שהעלה ג' מאות גרבי שמן לעליה ופירש את נבואת יחזקאל.

• טט - הַשֶּׁמֶן לְמַאֲוֵר של חנניא בן חזקיה בן גרי(י)ן(1) מרומז ב- וְאֶת-הַשֶּׁמֶן - אתנח לְמַאֲוֵר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - זקף-גדול פשטא זקף-קטן תבנית המרמזת על צורך בתיקון גדול:

• (א) להכללת ספר יחזקאל בתנ"ך

• (ב) לתיקון גדול ע"י הנשיא (כ"ג או מלך באמצעות כהן גדול?) של ישראל, ע"פ רש"י יביא בהוראת שעה, קרבנות פר חטאת מיוחדים להכשרת המקדש ולהכשרת המזבח החיצון בבית השלישי. ע"פ רד"ק יהיה כך כל שנה בערב פסח וזה שינוי וחינוך גדול על הכתוב בתורה.

שמות ויקהל לו, ו: וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֵה לְאֹמֶר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-עֶשְׂוֹ עוֹד מִלֵּאכָה לְתַרְוִמַת הַקֹּדֶשׁ

וַיִּנְקְלוּ הָעָם מִהָבִיא: בעקבות לאור הנר שיעור הרב שלמה לוונשטיין שליט"א, וַיִּצְוּ מֹשֶׁה - מונח רביעי, מרמז על ענין של ארבע או יותר או שני ענינים או פרטים של ארבע, וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֵה לְאֹמֶר - קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה

וַיַּעֲבִירוּ קוֹל - הכרזה על הפסקת איסוף עצים וסכך לבנית סוכות (כי זמן ההכרזה הוא בין יוה"כ הראשון במדבר ובין חג הסוכות)

ומבקשים מן העם לא לתרום עוד למשכן. בפועל דרש וַיַּעֲבִירוּ קוֹל היא לְאֹמֶר כנוטריקון לאו אמור, וכאן צווי לא להעביר מרשות

לרשות בשבת (בבלי שבת צו, ב) ועדיין לא למדנו מספרן והגדרות גבוליהן של הרשויות. קוֹל בְּמִחְנֵה לְאֹמֶר - מרכא זרקא סגול, פרט

בתראה המחלק לארבע רשויות: יחיד, רבים, כרמלית, פטור. וכמו כן מלמד על פטור בהעברה עד ארבע אמות מרשות לרשות. אם לומדים ממקומות אחרים, שתי הרביעיות המרומזות בפרט קדמאה מתבררות בפרט בתראה והן: (ארבע רשויות לשבת, ארבע אמות בהעברה) אז הטעמה כאן מתואמת עם הכתוב במקומות האחרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאק – שני משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפאק – יתור
 לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תביר טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק | – סודו שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית:
 (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,ד: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוְּהָ ה' לֵאמֹר:

שמות ויקהל לה,ה: קָהוּ מֵאַחֲכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ וְבִיאַתָּה אֶת תְּרוּמַת ה'

זָהב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:

לְבָבוֹ וְבִיאַתָּה - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $38 + 28 = 66$ = נדיב ינדב, ההפרש בין גי' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול ובין גי' התוכן $510 - 66 = 576$

בעזרת אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל: 510 עולה שי"ר (הבאת תרומות בשיר ושמהח (כגון הלל))
 510 עולה פנימיות המילה שמה ש"ן מ'ם ח'ית (60 + 40 + 410) = ישר, וישר ושמה נמצאים ב-(תה' יט,ט) פִּקְוֵי הַיְיָשִׁירִים
 מִשְׁמַחֵי-לֵב מִצְנֵת הַיְיָהּ מֵאַיֶרֶת עֵינַיִם: הישר שמה כמוש"כ (תה' צו,א) אֹרֶךְ יָרַע לְצַדִּיק וְלִישְׁרֵי-לֵב שְׂמֵחָה:

510 עולה יר"ש (ירא שמים) לעומתו בהיפוך סדר האותיות שר"י ראשי תיבות ש"ם ר'שעים י'רקב
קָהוּ מֵאַחֲכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין רמז לדבר שחזור וקורה, כגון גי' 510 המרמזת לגי' דו"ר דו"ר וחכמיו הקובעים את ההלכה וההתנהגות.

קָהוּ מֵאַחֲכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ וְבִיאַתָּה - ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף-גדול בין שני קיסרים, דבר עצמתי (א) רמז לקב"ה שהוא הי"ה הו"ה יהי"ה המרמז על קודשא בריך הוא אין-סוף (ענין המעפיל על כל העיניים); (ב) ראה להלן לימוד נוסף מ-66 לעצמת סגולת אמירת פרשת המנורה להבין דברי התורה.

ועוד בענין תוקף **קָהוּ מֵאַחֲכֶם תְּרוּמָה לַה'** - קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, כלל הצריך לפרט, וכן כתוב שחבירו שלפניו (לה,ד) מלמד עליו או מלמד על חבירו שלפניו (כעין טעמא דקרא) ואפיונו מהכתוב לפניו **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה ... זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוְּהָ ה' לֵאמֹר:** מאמר ה' מצומצם ע"י משה ונותן התוקף והכח לתרומה אז ולדורות.

הלימוד הנוסף מ-66 לעצמת סגולת אמירת פרשת המנורה להבין דברי התורה.
 66 זהו מספר-הנרות, הכפתורים, הפרחים, הגביעים, ו"ז הטפחים שבגובה המנורה, הכל יחד הוא כן (אגרא דפרקא קע"ב), בפסוק ראשון של בראשית שמות ויקרא במדבר דברים יש תיבות 66 (שם)

אוצר החכמה: אגרא דפרקא, הרב צבי אלימלך שפירא מדינוב (בני יששכר)

קעב. בחמשה חומשי תורה נרמזין מעשה המנורה. ספר בראשית מתחיל בפסוק אשר בו שבעה תיבות נגד שבעה נרות, שמות י"א תיבות נגד י"א כפתורים, ויקרא תשעה תיבות נגד תשעה פרחים, במדבר י"ז תיבות נגד גובהה של מנורה שהיא י"ז טפחים ומשהו (ואעפ"י שבמנחות (כח:) חשיב י"ח טפחים כיון שטפח האחרון חסר לא נכתבה תיבה נגדו) דברים כ"ב נגד כ"ב גביעים, בעל "העקידה" (הספר עקידת יצחק) משם מצא כתוב במדרש הביאו מרן מהרמ"א בספרו **תורת העולה** (ח"א פט"ז) ועי"ש עוד ענינים נפלאים במעשה המנורה רמז לתורה, ע"כ כאשר רצו היונים לבטל התורה מישראל נעשה נס במנורה. ועיין בדרושינו לחנוכה ענינים נפלאים. ונראה לי בסגולה כשהאדם אינו מבין איזה דבר בתורה יאמר פרשת המנורה ויאירו עיניו (א) המשכיל יבין.

הערות אגרא דצבי (א) וזהו הכונה ויעש כן אהרן, שעשה הכל כל הפרשה הן בעשיה ממש והן אמירה דעיקמת שפתי, הוה מעשה ולא נשתנה אצלו שום דבר, וזהו להגיד שבחו שלא שינה וא"ש (ואתי שפיר).

הגהות הצבי והצדק: ולענ"ד היה נראה לתרץ כמו"ש באבודרהם שמזמור למנצח (בגנינות מזמור שיר) יש בו מ"ט תיבות כנגד מנין הגביעים והכפתורים והפרחים והנרות שבו" קני המנורה שעולה מ"ט. והפירוש הזה מובא בס' אדרת אליהו להגר"א ריש פרשת דברים, ועיין בהגהות מהר"י ... ולבסוף מצאו בס' מנהגי האריז"ל בסופו.

אוצר החכמה: תורת העולה, רמ"א, חלק א, פט"ז, עמ' צה, עוד מצינו ז"ל מאמר פרק הקומץ (מנחות כ"ט ע"א) יתבאר לך ממנו כוונתינו. אמרו שם תניא אמר רבי יוסי בר חנינא ארון של אש ומנורה של אש ושלחן של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כדוגמתן שנאמר (שם' תר' כה,ג) **וַיִּרְאֵהוּ וַעֲשֵׂה בְתַבְנִיֹתֶיךָ אֲשֶׁר-אַתָּה מְרַאֶה בְּהָר:**, אלא מעתה דכתיב (שם' תר' כז,ל) **וַיִּהְיֶה אֶת-הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁכַּן אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָר: ס**, הכא נמי, הכא כְּמִשְׁכַּנְךָ הַתּוֹרָה כתיב בְּתַבְנִיֹתֶיךָ. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גבריאל חגור כמין פסקייתא היה והיה מראה למשה מעשה המנורה עד כאן לשונו. ונראה מכוונתם כי שלשה כלים אלו תבניתם ירד באש והיא התורה הניתנה באש כמו שנאמר (דב' וזאת לב,ג) **מִיְמֵינוֹ אֲשַׁדְתָּ אֶשׁ דָּת לְמוֹ:** כי המנורה היא דוגמת התורה שבכתב והשלחן דוגמת התורה שבעל פה והארון נגד עשרת הדברות וכמו שיתבאר לקמן אם ירצה השם.

הלכה מטעם זקף-גדול במלת **וְבִיאַתָּה** ב-(שם' ויקהל לה,ה) **פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ וְבִיאַתָּה** לענין חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו נדיב לב).
בבלי שבועות כו,ב מיתבי: (דב' תנא כג,ד) **מוֹצָא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמַר וְעֵשִׂיתָ** (זה בחולין וקדשים) - אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין? ת"ל: (שם' ויקהל לה,בב) **כָּלוּ נְדִיב לֵב!** ! שאני התם (שונה ב-(לה,כב)), דכתיב: כל נדיב לב (זה בקדשים). וניגמר מינה (הגמרא מציעה ללמוד מזה גם לחולין)! (דוחה) משום דהוה תרומה (רש"י תרומת מלאכת המשכן זה (שם' ויקהל לה,בב) **כָּלוּ נְדִיב לֵב**) וקדשים (רש"י אלו עולות (דח"ב כט,לא)) שני כתובין הבאין כאחד (שני דברים שבהם מחשבה מחייבת הבאה), וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. הניחא למ"ד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר? הוה חולין וקדשים, וחולין מקדשים לא גמרינן.
 על איזה תרומה וקדשים הכוונה?

רש"י בבלי שבועות כו,ב תרומה וקדשים - תרומת מלאכת המשכן כתיב בה (שם' ויקהל לה,בב) **כָּלוּ נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ** וגו' וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים ב (דח"ב כט,לא) **וְכָל-נְדִיב לֵב עֲלֹת.**

תוספות בבלי שבועות כו,ב משום דהוה תרומה וקדשים כו' - גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דח"ב כט,לא) **וְכָל-נְדִיב לֵב עֲלֹת** וגבי תרומה כתיב (במ' קרח יח,ז) **וְנָחֲשׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם** שניטלה במחשבה ואף על גב דתרומה (היא) חול אצל קדשים כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) ולא ילפינן מקדשים (כי תרומה היא חולין אצל קדשים) מ"מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוה שני כתובים הבאים כאחד (לתוס' התרומה היא תרו"מ של פרות וירקות ואילו רש"י) ובקונט' פ"י דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב (שם' ויקהל לה,בב) **כָּלוּ נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ.**

רש"י למד כי התרומה המדוברת בבבלי שבועות כו,ב היא תרומת המשכן (ומזה נלמד לתרומת בדק הבית) ואילו תוספות פירשו כי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששור: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרפא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, מועט, לא ממש; ספאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרפא ספאא – יתור לרבות, ככל מקום; דוגא תביר ספאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרפא תביר ספאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מטב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

התרומה המדוברת כאן היא תרומות ומעשרות שב-(במ' קרח יח). ובקרבנות קדשים הסכימו תוס' לרש"י שנלמד מדהי"ב.
תוספות הרא"ש בבלי שבועות כו,ב מסביר שכדי שיתקיים שני כתובים הבאים כאחד מן התורה אז הפסוק שהביא רש"י מדהי"ב לא מתאים, כי זה תורה וכתובים. ו-ופירש רמ"ה ז"ל האי תרומה וקדשים דקאמר קדשים היינו תרומת קודש וקרי קדשים דאקדינהו לשמים והם קדשי בדה"ב (רש"י למד שתרומה היא לבדק הבית, וקדשים לעולות, ותוס' תרומה היא תרו"מ, קדשים הם קרבנות ובדק הבית לא הוזכר כלל) וכתובים (שמ' ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב**, תרומה (של תרו"מ) דכתובים (במ' קרח יח,כז) **ונחשב לכם תרומתכם** ללמד שניטלת באומד ובמחשבה.

הגמרא אמרה שיש שני מקומות בהם מועיל מחשבה ולכן הם לא מלמדים דברים אחרים. פ'רש"י כי (שמ' ויקהל לה,כב) לתרומת בדה"ב, ו-(דה"ב כט,לא) לקרבנות קדשים. ועל כך מקשה תוס' הרא"ש כי כלל הלימוד "שני כתובים הבאים כאחד" מתיחס לפסוקים בתורה ולכן הפסוק מדהי"ב אינו מתאים, ולכן מפרש שתרומה היא תרו"מ (במד' קרח יח) וקדשים הם תרומות קדשים לבדה"ב (לה,כב). קרבנות נלמדים מדהי"ב. הגמרא לא דברה על קרבנות.

בבלי מנחות נד,ב דתניא, אבא אלעזר בן גומל אומר: (במ' קרח יח,כז) **ונחשב לכם תרומתכם** - בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה.
ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקהל רמז תי מיתבי מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין תלמוד לומר (שמ' ויקהל לה,ה) **פלו נדיב לבו** (הילקוט פתח באופן השונה מבבלי שבועות כו,ב). (וכן חזר ללשון הבבלי הנ"ל) שאני התם דכתובים (שמ' ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב**, (זה בקדשים). וניגמר מינה (גם לחולין), משום דהוה תרומה וקדשים שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדן. ולמאן דאמר מלמדן מאי איכא למימר הוי חולין וקדשים וחולין מקדשים לא גמירי.

נשכתב ע"פ ילקוט שמעוני את **בבלי שבועות כו,ב** מפסוק (לה,כב) לפסוק (לה,ה) מיתבי: (דב' תצא כג,ד) **מוצא שפתיך תשמר ועשית** - (זה בחולין וקדשים) - אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין? ת"ל: (שמ' ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב**! שאני התם (שונה ב-לה,כב), דכתובים: כל נדיב לב (זה בקדשים). וניגמר מינה (הגמרא מציעה ללמוד מזה גם לחולין)! (דוחה) משום דהוה תרומה (רש"י תרומה מלאכת המשכן זה (שמ' ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב**) וקדשים (רש"י אלו עולות (דה"ב כט,לא)) שני כתובין הבאין כאחד (שני דברים שבהם מחשבה מחייבת הבאה), וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדן. הניחא למ"ד אין מלמדן, אלא למ"ד מלמדן מאי איכא למימר? הוה חולין וקדשים, וחולין מקדשים לא גמירי.

הפסוק ב-(דב' תצא כג,ד) **מוצא שפתיך תשמר ועשית** עוסק בקיום שבועות ונדרים של חולין. ובחולין מוצא שפתיים הוא הקובע. ואילו בתרומה וקדשים גם מחשבה ללא מוצא שפתיים מחייבת הבאה.
אמנם **בבלי שבועות כו,ב** משתמש ב-(שמות ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב** אבל מלת **הביאו** אינה צווי מחייב הבאה אלא תאור עובדה, ולכן חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו ע"פ הלב) יותר מתאים לדרוש כנאמר ב- **ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקהל רמז תי** (שמות ויקהל לה,ה) **פלו נדיב לבו** ומלת **ביארו** היא צווי חובת הבאה גם ע"פ הלב (היינו המחשבה).

ניישב את קושיית תוספות הרא"ש על רש"י שהמידה שכדי שיתקיים שני כתובים הבאים כאחד מן התורה אז הפסוק שהביא רש"י מדהי"ב לא מתאים, כי זה תורה וכתובים. (שמ' ויקהל לה,ה) **קחו** - קדמא, הקדיש במחשבה קודם לאמירה, זה מחייב לגבי שני הדברים הבאים **מאתכם תרומה לה'** - מהפך פשטא זקא-קטן, פשוטו תרומת בדה"ב (כפ'רש"י), הוציא מפשוטו זאת תרומת קרבנות קדשים - קדשי מזבח, והכתוב בדה"ב הוא פתוח מפורש של המרומז בתבנית הטעמים ב-(שמ' ויקהל לה,ה). בכך ניישב את קושיית תוספות הרא"ש על רש"י.

סכום: הנלמד מטעם זקא-גדול במלת **ביארו** ב-(שמ' ויקהל לה,ה) **פלו נדיב לבו** ו**ביארו** לענין חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו נדיב לב). **ביארו** - זקא-גדול, בתפקיד שלושה דברים שמחשבה גרידא מחייבת בהם הבאה ואלו: (א) תרומה למשכן ולבדק הבית שע"פ **ילקוט שמעוני** נלמד אותו מ-(שמ' ויקהל לה,ה) **פלו נדיב לבו** ו**ביארו** (ולא כנלמד ב-**בבלי שבועות כו,ב** מ-(שמות ויקהל לה,כב) **פלו נדיב לב** **הביאו**, (ב) תרומות ומעשרות של דגן תירוש ויצהר והמתרבה מהם (במ' קרח יח,כז) **ונחשב לכם תרומתכם** שעל זה נאמר ב-**בבלי מנחות נד,ב**, שתרומה גדולה ותרומת מעשר ניטלות באומד ובמחשבה, ועיין תוספות בבלי שבועות כו,ב שפירשו שהתרומה הכתובה בגמרא היא תרומות ומעשרות (של דגן תירוש ויצהר והמתרבה מהם) (צ"ע מניין שאפשר לעשר במחשבה) (א) קרבנות כפ'רש"י **שבועות כו,ב** שיש ללמוד אותם מ- **דברי הימים ב כט,לא** ... **ונביאו הקהל זבתיים ותודות וכל-נדיב לב** (זה במחשבה) **עלות: ולפי שהצענו זה מ-(שמ' ויקהל לה,ה) קחו מאתכם תרומה לה'.**

תורה תמימה הביא מחלוקת הפוסקים לענין חיוב מתן צדקה ע"פ מחשבה בלבד:
תורה תמימה שמות לה,כב **פלו נדיב לב** - תניא, (דב' תצא כג,ד) **מוצא שפתיך תשמר ועשית** אין לי אלא שהוציא בשפתיו שהוא חייב, גמר בלבו מניין שהוא חייב ת"ל כל נדיב לביג) (שבועות כ"ו ב'): **תורה תמימה הערה יג**) נראה דסמך על סוף הפסוק **פלו נדיב לב** **הביאו**, דמשמע כיון שגמר בלבו להביא הביא, ואמנם זה הוא רק בנדרי הקדש (לבדה"ב ולקרבנות), אבל בנדרי חולין (בין אם להבירו) אינו חייב אלא א"כ הוציא בשפתיו, דכתבי ר"פ מטות לבטא בשפתים.
וע' ביו"ד ס"ס רנ"ח חקירת הפוסקים לענין אם חשב בלבו ליתן דבר לצדקה אם מחויב לקיים, וגדר הספק בזה אם מדמינן צדקה לנדרי הקדש או לנדרי חול, יעו"ש. ואני תמה על הספק הזה דהא בנדרי ז' א' בעו בגמרא אם יש יד לצדקה או לא נ"ל כגון שהפריש סלע ואמר הרי זה לצדקה ואמר על סלע אחר וזהו, (בבלי נדרים מסתפק למה לדמות נדר צדקה) מי אמרינן כיון דאתקש לקרבנות מה קרבנות יש להן יד (שאמר זה עולה וזה) אף צדקה יש לה יד או ידילמא כי אתקש לבל תאחר אתקש, ועלתה בעיא זו בתיקו, ופסקו כל הפוסקים להורא על 'ע' ביו"ד סי' רנ"ח ס"ב], הצעת הת"ת) ולפי"ז מהיכי יתאם כאן לחלק (לנהוג שונה ב) צדקה מקרבנות לענין מחשבה אחרי דלענין יד פסקו לחומרא דהוי כקרבנות, וי"ל (ויש לעיין).
ודע דמה דקיי"ל באור"ח סי' תקס"ב סי' שאם הרהר לקבל תענית מחויב להתענות נסמך על דרשה זו שהתענית דמי לקרבן, יעו"ש:
אפשר כי (שמ' ויקהל לה,ה) **קחו מאתכם תרומה לה' פלו נדיב לבו** - זקא-קטן ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, (ע"פ הצעת הת"ת) כעין רמז לבנין אב או היקש ללמוד מהתורה שהקדש הקרבנות במחשבה בלבד מחייב, כך לרבנן נדיבת צדקה וקבלת תענית במחשבה, מחייב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא – מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבוב, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סוף שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר"י שמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

1.5 שמות ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,א: וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוְּהָ ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

דבר מלכות התשע"ה, שיחות קודש פר' ויקהל התשי"ט, תורת מנחם כרך כה,ע' 81 – 87, איתא בזוהר: "אלו גוברין דכניש לון ואפרישי לחודייהו" **אֶת-כָּל-עַדְתָּ** – מקף מקף, אפשר שאחד מהם בתפקיד רב-מצב בנושא ההקלה לשמוע דבר ה' להביא נדבת המשכן (א) התכנסות של אנשים ונשים ביחד וזו נדחית כדי שלא להגיע לנסיון, על אף שההקלה היתה ע"י משה רבנו והיתה אחרי יוה"כ ודומים למלאכים (ב) התכנסות של אנשים בפני עצמם ושל הנשים בפני עצמם וזאת ההקלה שאין בה פגם.

שמות ויקהל לו,ו: וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר

אִישׁ וְאִשְׁהוֹ אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלֶאכֶה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּקְלְאוּ הָעָם מִהִבְיָא:

בעקבות **לאור הנר שיעור הרב שלמה לוונשטיין שליט"א**, ביהכנ"ס דברי שיר רח' זכריה 4 בני ברק ת"ו

וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר ג' מונח רביע קדמא מרכא זקא סגול, תבנית אפשרית לפרט **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה** וכלל **וַיַּעֲבִירוּ** הצריך לפרט **קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר**. וההסקה נקבעת לפי הפרט האחרון.

הפרט או הפרטים הראשונים **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה** – מונח רביע, מרמז על ענין של ארבע או יותר או שני ענינים או פרטים של ארבע

וַיַּעֲבִירוּ – קדמא, ללא אזלא כעין כלל הצריך לפרט,

קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר – מרכא זקא סגול, פרט בתראה.

וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר – קדמא מרכא זקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, **לכתחילה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל** – הכרזה על הפסקת איסוף עצים וסכך לבניית סוכות (כי זמן ההכרזה הוא בין יוה"כ הראשון במדבר ובין חג הסוכות) ומבקשים מן העם לא לתרום עוד למשכן.

בפועל דרש **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל** היא **לְאֹמֶר** כנוטריקון לאו אמור, וכאן צווי לא **לְהַעֲבִיר** מרשות לרשות בשבת (**בבלי שבת צו,ב**) ועדיין לא למדנו מספרן והגדרות גבוליהן של הרשויות.

קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר – מרכא זקא סגול, פרט בתראה המחלק ל**אַרְבַּע** רשויות: יחיד, רבים, כרמלית, פטור

וכמו כן מלמד על פטור בהעברה עד **אַרְבַּע** אמות מרשות לרשות. אם לומדים ממקומות אחרים, שתי הרביעיות המרומזות בפרט קדמאה מתבררות בפרט בתראה והן: (ארבע רשויות לשבת, ארבע אמות בהעברה) אז הטעמה כאן מתואמת עם הכתוב במקומות האחרים.

וַיִּצְוּ מֹשֶׁה שַׁבַּת צו,ב גמ' מכדי זריקה תולדה הדוצאה היא הוצאה גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא (**שם' ויקהל לה,ו**) **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה**

וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה משה היכן הוה יתיב במחנה לוי ומחנה לוי רה"ר (רשות הרבים) הוא וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י (רשות היחיד) דידכו (שלכם) לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה** וכתיב התם (**י' בהר כה,ט**) **וַיַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה** מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפקי (הוצאה) ומה לי עיולי (הכנסה)

בעל הטורים מחשב שהיום השלישי מעת ההכרזה על התרומת המשכן היה שבת ולכן בפרטי הקול כאילו נאמר "לאו אמר במחנה" מוסיפים הצווי אל יעבירו מרשות היחיד לרשות הרבים ומביא גימטריא כלהלן לתמוך בפירושו:

אִישׁ וְאִשְׁהוֹ אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלֶאכֶה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, בגמטריא זהו אל יוציא משא מרשות היחיד לרשות הרבים,

יש לקשר זאת לתחילת פרשת ויקהל שנאמר בה (**שם' ויקהל לה,ב**) **שָׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה** ומפורש שכתוב זה הוא האזהרה להימנעות מעבודות המשכן בשבת, תבנית הטעמים זקא סגול עשויה ללמד על גריעה מהחול והוספה על הקודש. בא הקרא **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה**

לְאֹמֶר בזקא סגול וגורע מן הזמן של בניין המשכן כפירוש בעל הטורים, שגם מלאכת ההוצאה לתרומת המשכן תחשב בין המלאכות האסורות.

שמות ויקהל לו,ז: וְהַמְּלֶאכֶה הֵיטָה דִּים לְכָל-הַמְּלֶאכֶה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ - אתנה

וְהוֹתָר: ס - סלוק, ללא טפחא בין אתנה לסלוק, אין מיעוט, אין עניות במקום עשירות. פ' **רש"י** **וְהוֹתָר** כמו

• (**שמות וירא ח,יא**) **וְהַקְבֵּל אֶת-לָבֹו** - מהכבד לבו הביא פרעה כל אוצרותיו לים סוף לדרבן חייליו ורבה הייתה ביזת הים בשביל להותיר במלאכת המשכן. וזה מידה כנגד מידה שהקב"ה הביא **הַרְוֵהָ מֵלֵאָה** מן המכה וכנגדה פרעה **וְהַקְבֵּל אֶת-לָבֹו** ולא שלח את ישראל.

נתבונן ב- **שמות וירא ח,יא: וַיֵּרָא פְּרַעֲהוּ כִּי הֵיטָה הַרְוֵהָ וְהַקְבֵּל אֶת-לָבֹו וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם פְּאֶשֶׁר דִּבְרָה ה': ס**

הַרְוֵהָ – מונח זקא-קטן, כעין ריבה וריבה את הכל, הרווחה מלאה מן המכה, וכנגדה פרעה **וְהַקְבֵּל אֶת-לָבֹו**

• ועוד מרומז הדבר ב- (**שמות ויקהל לה,ב**) **כָּל-בְּלִי יִזְבֹּחַ וְכָל-אִישׁ זָקָה-קָטָן זָקָה-גָּדוֹל עוֹלָה גִי' הַמְּלִים שֶׁפ"א רֵאשִׁי תְבוּת אֲשֶׁר שֶׁלַח פְּרַעֲהוּ** כמו-כך שפ"א ג' מצרי"ם עם הכולל, היינו הזהב מביות מצרים אשר שלח פרעה.

• ועוד בפרש"י (**מלכים ב,ג,כד**) **וְהַיָּפוֹת אֶת-מוֹאָב**: – סלוק מגביל את הכאת מואב, כי הותירו מואב.

שמות ויקהל לה,ח: וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּינּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כַּנּוֹן הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר צָבְאוּ בְּתַח אֶהָל מוֹעֵד: ס

דברי הימים ב,ד,ה:

[ד] עֲמֹד עַל-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים ו צְפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פָּנִים ו יָמָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרְחָה וְהָיָה עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְכָל-אֲחֵרֵיהֶם בִּיתָה:

[ה] וַעֲבִינוּ טַפַּח וּשְׁפָתוֹ כַּמַּעֲשָׂה שְׁפַת-כּוֹס בְּרַח שׁוֹשְׁנָה מִתְּנוּק בַּתִּים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָקִיל: ס

[ד] על-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּקָר – דרגא מונח רביע, כיור המקדש העשוי מנחושת מרמז בתבנית הטעמים דרגא מונח רביע לתיקון יצר הרע, מניעתו וכפרתו. והוא המשך לכיור המשכן שנעשה מנחושת מראות העשויות ליפוי ועל ידן היפכו נשות ישראל במצרים את יצר הרע לעבודת השם להקמת צבאות ישראל במצרים, ומתוך כך מזכיר לבנות ישראל מסירות נפש אמותיהן במצרים, שלא יחסאו ויושקו כסוּטות מאותו כיור.

לסימוכין מוצג פסוק עשיתי כיור המשכן בתורה ופירושי ראשונים

שמות ויקהל לה,ח: וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּינּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כַּנּוֹן הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר צָבְאוּ בְּתַח אֶהָל מוֹעֵד: ס

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרמז – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממועט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרמז תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קרא – סדר קריאות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קרא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז' – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רש"י (ח) בַּמִּרְאֵת הַצְּבָאֹת - בנות ישראל היו בידן בַּמִּרְאֵת שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן; והיה משה מואס בהן מפני שעשוין ליצר הרע. אמר לו הקדוש ברוך הוא: קבל, שאילו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהן העמידו הנשים הללו צבאות רבות במצרים; כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרך בשדה, היו הולכות ומוליכות להן מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה, ומשדלתו בדברים: אני נאה ממך; ומתוך כך מביאות אותם לידי תאוה וזנזקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר "תחת התפוח עוררתין" (שה"ש ח,ה); וזהו שנאמר: בַּמִּרְאֵת הַצְּבָאֹת. ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שמתוכו את שקינא לה בעלה.
רבי יוסף בכור שור (ח) בַּמִּרְאֵת הַצְּבָאֹת - שהיה נתון בין אוהל מועד ובין המזבח (ראה שמ' ל,יח), משוך מעט כלפי צפון (ראה זבחים נט,א), כדי שתראנה אותו הנשים הצבאות (ע"פ ש"א ב,כב) ויהא נזכר להנה, שמשם משקין הסרטות; כדכתיב "מים קדושים בכלי חרט" (לפנינו; חרש; במ' ה,יז), ומתרגמינן: "מי כיוור כמאן דחסף" (ת"א); ונגסרו (ע"פ יח' כג,מח)
ראב"ע וטעם הַצְּבָאֹת - החכמות שטוו החמשה הנזכרים (ראה שמ' לה,ו). או נשים באות תמיד להתפלל אל מקום האהל, ועזבו כל תאות העולם, על כן נתנו מראותם

דברי הימים ב ד,ה: וְעָבְדוּן לַפָּח וְשִׁפְתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שֹׁפֵט-כּוֹס פָּרַח שֹׁשְׁנָה מִחֲזוּק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס
בשם ר' אלכסנדר שיכמנטר הי"ו אותיות שנה מחזוק בתיים שלשית הם בדיוק אותיות חזקת הבתים שלש שנים בפסוק שמות משפטים כא,כט: חזקת הבתים מרומזת בשור – היינו בקר, והפסוק דברי הימים ב ד,ה: המכיל אותיות חזקת הבתים שלש שנים הוא המשכו של פסוק דברי הימים ב ד,ז: עומד על-שנים עשר בקר המזכיר בקר. לכן יש לשער כי קיים קשר פנימי בין חזקת הבתים ובין בקר.
שמות משפטים כא,כט:
ואם שור נזח הוא מתמל שלשם והועד בכעליו ולא ישמךנו והמית איש או אשה השור יסקל ונמ-בעליו וימת:

שמות פקודי לח,כח:
ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה נויים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם:
1.5.1 הסבר לפסוק שמות פקודי לח,כח: בשיטת טעמי המקרא בהלכה ובאגדה,
המקור הבא מכיל מקורות אחדים ומכיל תוכחת מוסר כיצד ינהג העוסק בכספי צבור. מוסר השכל זה מוליך להלכות צדקה שלכאורה הן מרבנו אבל ע"פ תבנית הטעמים מרומזים בפסוק שמות פקודי לח,כח:

של"ה פרשת ויקהל פקודי דרך חיים תוכחת מוסר
כט. (שמ' פק' לח,כא) אלה פקודי המשכן. (שמ' פק' לח,כח) ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים וגו'. בתנחומא (פקודי ז), והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר, לזהב ולכסף ולנחושת, 'וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות' (שמות לח,כה), 'ויהי מאת ככר הכסף לצקת' (שם שם, כז), 'ונחשת התנופה שבעים ככר' (שם שם, כט). עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשוין כסדר בתוך המשכן, שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל שעשה מהן וויים לעמודים. ולא היו נראים. התחיל עומד תמה ואומר, עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבא על כל מלאכה ומלאכה. מיד האיר הקדוש ברוך הוא את עיניו ותלה עיניו וראה שהיו עשוין וויים לעמודים, התחיל להשיב [להם] בקול רם ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה נויים לעמודים. באותה שעה נתפייסו ישראל. מי גרם לו, על ידי שישב ועשה חשבון, עכ"ל. מכאן ילמוד כל אדם להיות נקי מישראל, ואל יחשוב הרי אני מאנשי האמונה. ואף על פי שכתוב (מלכים - ב יב, טז) 'ולא יחשבו [וגו'] כי באמנה הם עשים', מכל מקום ילמוד בקל וחומר בנו של קל וחומר אלף פעמים ממה רבינו ע"ה.

מראה הפנים ירושלמי סנהדרין פ"א ... והכתיב ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים. בבבלי בכורות דף ה' ע"א דקאמר התם סתמא דהש"ס מנא ליה (מהיכן יודע הש"ס כי) דמנה של קודש כפול היה ... (המסקנה בסוף, שכתוב זה מלמד כי) מנה של קודש כפול היה. משה רבנו פרט בחשבון של שקלי קודש שהם כפולים משקל רגיל, וכך גם מחציות שקלי קודש לפקודי המשכן, אלה ראשי השבטים, כיצד השתמשו בכל תרומות מחצית השקל לבנין המשכן. כי הייתה טענה בזמנו ובכיבוש הרומי שהחשבון לא לפי שקלי קודש.

רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ט, ה"ה, ה"א
טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנו ... וצריכין הגבאין שיהו נאמנין חכמים ונבונים שידקדקו על כל עני ועני ליתן לו הצריך וידקדקו עליהם שלא יהו רמאים חוץ ממי שמבקש שיאכילוהו שאין מדקדקין אחריו כדפרישית לעיל ואם אין הגבאין חכמים וראויים לכך דוחין אותם ולא יגבו כלל ואם אין יכולין לדחותן אסור לתת צדקה על ידם שכן אמרו חכמים לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ת"ח ממונה עליה

טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנו ... גבאי צדקה אין רשאים לפרוש זה מזה לגבות אלא בכדי שיראה זה את זה מצא מעות בשוק או שפרעו לו חובו בשוק לא יתנם לתוך כיס משום חשד אלא יתנם לכיס של צדקה וכשיבא לביתו יחזור ויטלם אין מונין מעות של צדקה ב' ב' שלא יחשדוהו שנוטל אחד מכל מנין אלא מונין אותו אחד אחד לא היו להם עניים לחלק וצריכים להחליף הפרוטות או למוכרן אין מוכרים ואין מחליפין לעצמן אלא לאחרים וכן אם צריכים למכור מה שגבו מהתמחוי ימכרו לאחרים משום חשד גבאי צדקה הכשרים אין מדקדקין אחריהם ומ"מ כדי שיהיו נקיים מהשם ומישראל טוב להם שיתן חשבון

ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים – מקף אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקא-קטן,
זקא-קטן – מלמד על שתי דרשות, ושבע המאות – מהפך פשטא מלמד על לפחות דרשה אחת מהשתיים היוצאת מפשט הכתוב
ואת-האלף – מקף כרב-מצב של משהו וההמשך נדרש בד"כ על מצב אחד בלבד. כאן אותה תוצאה אחד משתי מאפשרויות הבאות: (א) הקב"ה האיר עיני משה וראה את הוויין לעמודים, (ב) יצאה בת קול והכריזה שעשה וויין לעמודים. ולהלכה **טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנו** ... רב-מצב גבאי צדקה (א) ... גבאי צדקה הכשרים אין מדקדקין אחריהם (ב) מ"מ כדי שיהיו נקיים מהשם ומישראל טוב להם שיתן חשבון

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצית השערות, אתנה: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סוור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדפא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

וְאֵת-הָאֱלֹף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, ואפשר שזאת אחת משתי הדרשות המרומזות ע"י זקף-קטן. ע"י שמשה עשה חשבון ומסר דוח מפורט (בין אם הקב"ה האיר עיניו וראה את הווין לעמודים, בין אם יצאה בת קול והכריזה שעשה ווין לעמודים) נתפייסו בני ישראל ולא חשדו עוד במשה.

1.5.2 הסבר לפסוק שמות פקודי לח,כח: בשיטת טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ע"פ דרשת הרב גינצבורג יצחק הי"ו
אפשר כי דרשה אחרת היוצאת מפשט הכתוב היא כפי דרשת הרב גינצבורג יצחק הי"ו – תשרי התשע"ה על בסיס הרבצה צדיקי עולם ... וביניהם הרבי ר' בונים מפרשיסחא ו-אדמו"ר הזקן בעל התניא: שהפסוק יוצא מפשטו ומלמד על קץ הגלות וזמן הגאולה. הקטע הבא מובא מתמלול שכתב ר' מימון אייל הי"ו ובו ועליו הערות טט. ראה גם לוח דבר בעתו, התשע"ה המביא במבוא קטע מספר "שאל לך אות" הרב שלוינגר מרדכי, ע' 104, וכן מספר של הרב רבינוביץ אברהם בענין אמרתו של בעל התניא.

הרב גינצבורג יצחק הי"ו – תשרי התשע"ה – מתמלול של אייל מימון
עוד משהו מאד יפה: איך הוא מתחיל את הדרוש? אומר שלומד את כל הענין מטעמי המקרא. הרי המשיח כבר ידרוש את טעמי המקרא. הפסוק **"(שם' מק' לח,כח) וְאֵת-הָאֱלֹף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת וְחַמְּשָׁה וְשִׁבְעִים"** מתחיל עם אזלא-גרש. אין יותר מדי פסוקים בתורה – לא בדקתי, לא יודע איך לבדוק במחשב – שמתחילים עם אזלא-גרש. הוא אומר שהסוד – שמובא בתיקוני זהר – של "אזלא גרש" הוא שהגלות-הגרש הולכת-אוזלת. אז הטעם של תחלת הפסוק אומר לי שיש בפסוק הזה נבואת קץ. לכן הוא מביא עוד פסוק, מתוכחת כי תבוא (שקראנו לפני כמה שבועות) – **"(דב' תבוא כח,לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁעָע ... (דב' תבוא כח,נט) מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהָרִים"** – ואומר שאותו מספר רמוז באותו פסוק (עושה חשבון מיוחד), כי גם מתחיל עם אזלא-גרש. מכאן יוצא שכל פסוק שמתחיל ככה חייב להיות רמז לקץ. עבודת בית, בשביל מי שאוהב, שיחפש ויעשה לי רשימה – אולי נוכל להתבונן יחד, בהמשך השנה הזו – של כל הפסוקים בתורה שמתחילים בטעם של אזלא-גרש.

- הערות: (א) אלו שני פסוקים והסדר שלהם הפוך מהמובא כאן.
(ב) רק הפסוק **"(דב' תבוא כח,נט) מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהָרִים"** מתחיל באזלא-גרש.
(ג) המסקנה מכאן יוצא שכל פסוק שמתחיל ככה חייב להיות רמז לקץ. היא מסקנה הצריכה הוכחה מהמקורות.

... גם בבני ישראל יש תופעה כזו, שיש את השלמות – הכל מושלם, שש מאות אלף הם שלמות, כנגד שש מאות אלף אותיות התורה. ישראל ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה". יש גם ווארט מדהים של החתם סופר, שאומר שהנשמות האלה – ה-3550 – הן מחוץ לשש מאות אלף אותיות התורה, הן נשמות שאין להן אות בתורה. צריך להסתכל איך בדיוק הוא אומר זאת – הוא אומר שאלה נשמות של קליפת נגה. אבל אנחנו נוכל לפרש גם בצורה אחרת. הוא כותב בפירוש שיש נשמות שאין להן אות בתורה. בשביל הרבי זה משהו שקשה להאמין שיסכים לו – לכל יהודי יש אות בתורה. אבל כאן הוא אומר שיש יהודים – אמנם מעט אז, אבל בתניא כתוב שכל אחד מהשש מאות אלף מתחלק לשש מאות אלף ניצוצות, אז אי אפשר לדעת היום כמה מהשש מאות אלף וכמה מהשלשת אלפים חמש מאות וחמשים – שאין להם אות בתורה. כל אחד נתן מחצית השקל, ועיקר המשכן הוא מאה אדנים ממאה ככר – מחצית השקל של שש מאות אלף איש. מה עשו עם השאר? כמה היה שאר? שוב, השארית של עם ישראל היא 3550, ואם כל אחד נתן מחצית השקל כמה שקלים זה יוצא? 1775, כמו שכתוב בפסוק. לכן, כך מסבירים המפרשים, מתחיל ב-ה הידיעה – **"(שם' מק' לח,כח) וְאֵת-הָאֱלֹף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת וְחַמְּשָׁה וְשִׁבְעִים"** – כי אנחנו כבר יודעים, יכולנו לעשות לבד את החשבון. מהם "וַיִּים לְעַמּוּדֵי וְצִפְּהָ רְאִשֵׁיהֶם וְחֶשֶׁק אֲתָם: ". שוב, החשבון הוא ברור.

וְאֵת-הָאֱלֹף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) יצא הכתוב לרמז על קץ הגלות והגעת הגאולה
(ב) יצא הכתוב לרמז שאם יש נשמות האחויות בקליפת נגה בבוא קץ יעלו מן הקליפה ויתחברו לשאר ישראל.
(ג) במקום אחר בתמלול נאמר כי משה היה שומר סוד נאמן עד ששכח מהו הסוד ובא הפסוק ומרמז מהות הסוד בעניני גאולה.

אפשר לקרא את הכתוב כרמז לשנה 5775 כך: **וְאֵת (407 = 52 + 355) עולה בגי' אליה"ו (52) שנ"ה (355) ה' (חמשת) אֱלֹף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת וְחַמְּשָׁה וְשִׁבְעִים**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת = סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרמז = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקה-קטן – 2; זקה-גדול – 3; רביע – 4; ... זקה-קטן ... זקה-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אילא = גישא – גישא; ויצא מהענין; קדמא ואילא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 שמות ויקהל לה,א

שמות תרומה כה, ג,ד: [ג] וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זָבַב וְנָחֶסֶף וְנִחְשֶׁת: [ד] וּתְקַלְתֶּם וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
שמות ויקהל לה,ה,ו: (ה) קָחוּ מֵאֵתְכֶם תְּרוּמָה לָהּ בַל נָדִיב לָבוּ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת ה' וְזָבַב וְנָחֶסֶף וְנִחְשֶׁת: (ו) וּתְקַלְתֶּם וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:

שמות תרומה כה,ה: וְעֵלֶת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֵלֶת תְּחָשִׁים וְעִזֵּי שִׁטִּים:

שמות ויקהל לה,ז: וְעֵלֶת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֵלֶת תְּחָשִׁים וְעִזֵּי שִׁטִּים:

שמות ויקהל לה,כג: וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּקַלְתֶּם וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֵלֶת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֵלֶת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:

רש"י (ה) מְאָדָּמִים - צבועות היו אדום לאחר עבודת.

ראב"ע (ה) ועורות אלים (בנוסחנו: **וְעֵלֶת אֵילִם**) - הם כבשים גדולים. ויש הפרש בין **מְאָדָּמִים** ובין 'אדומים'; כי 'אדומים' הם כן בתולדותם, וה- **מְאָדָּמִים** - אדם צָבָעָם.

רלב"ג (ה) ועורות אלים (בנוסחנו: **וְעֵלֶת אֵילִם**) **מְאָדָּמִים** - הם עורות אילים צבועים בצבע אדום; 'גודמסי' בלעז (עור מהעיר גודמס).

מהמפרשים נלמד כי מדובר במלאכת צביעת עורות בהכנת המשכן, הצובע היא אחת מל"ט מלאכות האסורות בשבת. במקורות הבאים מוסברים תכונות מלאכת צביעה שהם האוסרים אותה.

(שם **ויקהל לה,ה**) מֵלֵא אֹתָם חֲכָמַיִלְב לְעִשׂוֹת פְּלִמְלָאָת תְּרַשׁוּ וְהִשְׁבּוּ

וְרָלָם בְּתַקְלָת וְבָאֲרָגְמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגָּם עִשִׂי פְּלִמְלָאָה וְהִשְׁבִּי מִחֲשֶׁבֶת:

פ"י (הכתב והקבלה) (שם **ויקהל לה,ה**) ... וההפרש בין תְּרַשׁוּ ל-הִשְׁבּוּ, שהחרש אומנותו בהשתנות הדברים מברייתו, שהוא דרך משל פוסל את האבנים, כורת את העצים, ומתיך את המתכות וכדומה, וה-הִשְׁבּוּ אין אומנותו בהשתנות הדברים מברייתו כי הוא משאיר אותם כמו שהם, אבל עוסק בהרכבתם וחבורם לעשות בהם סדר וערך נאה ומועיל, כמלאכת האריגה, שאינו משנה החוטיין מכמות שהן אלא שמקבץ ומרכיב אותן יחד לעשות מהם שטוח נאה ומועיל, וכן מלאכת הצובעים שמרכיב הסממנים לעשות מהם צבע שלישיה, או שוטח אותם על אופן מיוחד שיש לו צורה מיוחדת, זהו הנקרא הִשְׁבּוּ מלשון חשבון שצריך לחשוב מדת וקצב הדברים וערכם באופן התחברותם,

וְעֵלֶת – קדמא התפקיד בא מימי קדם, מימי בראשית, ע"פ [הכתב והקבלה] (שם **ויקהל לה,ה**) ה-הִשְׁבּוּ אין אומנותו בהשתנות הדברים מברייתו כי הוא משאיר אותם כמו שהם, ... וכן מלאכת הצובעים שמרכיב הסממנים לעשות מהם צבע שלישיה,

[ותוספתא מסכת שבת (ליברמן) פ"ח,הכ"ג] מנין למאדים בשבת שהוא חייב שני' (שם **תר' כה,ה**) **וְעֵלֶת אֵילִם מְאָדָּמִים** אי זו היא חבורה

כל שיצא ממנה דם, נצרך הדם אף על פי שאין יכול לצאת הרי זה חייב מנין לדם שהוא משקה שני' (במ' בלק כג,כד) וְנִחְשֶׁת וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:

[ירושלמי (וילנא) שבת פ"ז,ה"ב] (מהי מלאכת) הצובע. מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה ב-**וְעֵלֶת אֵילִם מְאָדָּמִים**. א"ר

יוסה הדא אמר העושה חבורה ונצרך בה דם חייב. המאדם אודם בשפה חייב. המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום.

הצר צורה הראשון חייב משום כותב והשני חייב משום צובע. חיסר בה אבר ובה אחר וגמרה חייב משום מכה בפטיש.

[שיירי קרבן ירושלמי שבת פ"ז,ה"ב] שהיו משרבטין בבהמה. בב"מ (בבבא מציעא) ספ"ד גרסינן מאי שרביטין הכא תרגמו מיא

דחזירא וצירא אמר רב כהנא מזקפתא ופירש"י מיא דחזירא משקין אותה מי סובין והן נופחין מעיה ושערה נזקף מזקפתא קרצוף

[שיירי קרבן ירושלמי שבת פ"ז,ה"ב] הדא אמרה העושה חבורה וכו'. מכאן נראה ראיה מבוררת לפירש"י בפרק ח' שרצים שפ"י כיון

דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרך בו וחייב משום צובע ... וכשיצא הדם חייב משום נטילת נשמה

[רמב"ם הלכות שבת פ"ח,ה"ט] שמנה שרצים האמורים בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת כמו חיה ובהמה ועוף, אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עור, לפיכך החובל בהן פטור, ואחד החובל בבהמה חיה ועוף או בשמנה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהם דם או שנצרך הדם אף על פי שלא יצא חייב.

[רמב"ם הלכות שבת פ"ט,ה"ג] הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב, ואין הצובע חייב עד

שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחשת וצבעו פטור, שהרי אתה

מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום, וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

יש בתורה שלושה פסוקים הכתובים לעיל בהם מלת **וְעֵלֶת** – מוטעמת בטעם קדמא, כל כתוב וטעמו משמש לדרשה אחרת.

וְעֵלֶת – קדמא, ע"פ [שיירי קרבן ירושלמי שבת פ"ז,ה"ב] קודם לשחיטה משקין בהמה במי סובין הגורמים לשער להזדקף, והיה קל יותר להסירו אחרי השחיטה.

תוספת של י.ש.א. ה"ו בענין טעם קדמא על **וְעֵלֶת**

[בבלי ביצה מא,ג] גמרא למה לי למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קא משמע לן דלשקי אינש בהמתו והדר לשחוט משום

סרכא דמשכא. [רש"י] משום סרכא דמשכא - שתהא נוחה להפשיטה, שהוא נדבק יותר מדאי בבשר:

[רמב"ם פירוש המשניות] אין משקין ושוחטין את המדבריות כו' - ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר

ריאתה, ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת.

הערה של י.ש.א. על הפירוש הנ"ל: הרמב"ם בביצה כותב רק הטעם סרכא דמשכא (סירכות בריאות). הרמב"ם בתמיד כותב רק טעם שיהיה נח

להפשיט העור. הרב קאפח בתרגומו לפירוש המשניות מערבית לעברית, הביא במסכת הביא את שני הטעמים. הת"ס מסכת ביצה מא, מסביר

שבכבשים עד בני שנה לא מצויות סרכות, לכן התמיד ועוד קרבות צבור של כבשים מוגבלים לבני שנה.

[שו"ע יורה דעה - סימן לט] (יב) טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה:

(יב) [שפתי כהן על יורה דעה - סימן לט] (לב) טוב להשקות כו'. כ"כ הכל בו קבלה מרבותיו ומאת זוכחי הזבח הבקי אין בהמה שלא

הושקתה מים קודם לשחיטה כולה מלאה סרכות דקות וקשות כו' ואמר הגאון אמ"ו ז"ל שני"ל שיצא להם זה ממאי דאמרינן בש"ס

סוף ביצה (דף מ') ל"ל למימר משקים ושוחטים מלתא אגב אורחא קמ"ל דלישקיה אינש בהמתו והדר לשחוט משום סירכא דמשכא

ופירשו רש"י והר"ן שתהא נוחה לפשוט שהעור נדבק ביותר בבשר ונראה שהם פירשו משו' סירכות דמנתקות מחמת השקאה וראיה

מצאתי לדבריו ממאי דאיתא להדי' בהרי"ף דאי איכא סירכא משתמטא:

[הרב א"מ פרל ה"ו] רמז לריאות כ- [רמב"ם פירוש המשניות] נמצא באמצעות צירוף המלים **וְעֵלֶת אֵילִם** זו לזו **וְעֵלֶת אֵילִם** ואה"כ חילוק

אותיות **וְעֵלֶת אֵילִם** או **וְעֵלֶת אֵילִם** בשנוי סדר אותיות מתקבלת מלת ראת בכתוב חסר או מלת ריאת בכתוב חסר

הסבר [הרב עזריאל זילברברג ה"ו פוסק בעיני כשרות בהמות]:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפניות השערות: אהנה, סלוק = סוף-ספור – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרישה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק – סיום שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קפא) – סדר קרימות; אולא = גרש = גרש"ט; יוצא מהענין; קפא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לריאות בהמה יש 3 אונות בימין ו-2 אונות בשמאל. לדעת השו"ע סירכות בין האונות (נקרא כסידרן) מותרות בלי בדיקה ומיעוץ. אבל סירכות שלא כסידרן (מגב לגב של אונות) אסור לכולם. לדעת הרמ"א סירכה כסדרה גם כן אסורה. אבל הרמ"א אומר מה שמתירין סירכות במיעוץ ומישוש, זה מפני שסירכה אמיתית לא מתנתקת לעולם, ולכן מה שמנתקים ע"י מיעוץ ומישוש זה רק הפשטת ליהות ותו לא. לכן מה שמותר לנו לנתק הסירכות, אפילו שהן לא כסדרן, זה רק מפני שאינן סירכות אמיתיות אלא ליהות ותו לא.

סירכות דמנתקות מחמת השקאה אלו רירים על הריאה שהשקייית הבהמה קודם לשחיטה גורמת לניתוקן מעצמן מן הריאה בלי מגע יד הבודק. סירכות כאלו אינן סימן טריפה גם לבעל שו"ע.
סירכות שמתנתקות במגע קל בעקבות השקייית הבהמה קודם לשחיטה אסורות לשו"ע ומותרות לרמ"א כי אלו אינן סירכות אמיתיות אלא ליהות.
סירכות שאינן מתנתקות אסורות לכולי עלמא.

לפיכך נסביר **אֵילִם מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – בכתוב הזה יש שתי תכונות, תבנית הטעמים דרגא תביר מרכא טפחא מייצגת תכונה (א), תבנית הטעמים **מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – תביר מרכא טפחא מייצגת תכונה (ב)

תכונה (א) (קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, כאן סירכות בריאות בהמה, שעל כל אחד חלה אותה הלכה שפוסלות בהמה) ללא השקייית הבהמה קודם לשחיטה, כתב הכל בו קבלה מרבתינו ומאת זובחי הזבח הבקיאין בהמה שלא הושקתה מים קודם לשחיטה כולה מלאה סרכות דקות וקשות (שלא מתנתקות) ולכן תפסל לדעת כולם. לדעת הרמ"א גם סירכות כסדרן (שבין האונות של הריאות) וגם סירכות שלא כסדרן (שעל גב האונות של הריאות)

תכונה (ב) (קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, כאן סירכות בריאות בהמה, שלא חלה עליהן ההלכה שפוסלות בהמה) ע"י השקייית הבהמה קודם לשחיטה טעם מלת **מְאָדְמִים** – תביר בתפקיד שיתמעטו הסירכות המתנתקות מעצמן מלפסול הבהמה, כדעת הרמ"א שאינן סירכות אמיתיות אלא ליהות.

ובנוסף עליהם תבנית הטעמים של **וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – מרכא טפחא כיתור לרבות, תרמוז שיתמעטו גם הסירכות המתנתקות במגע קל מלפסול הבהמה כדעת הרמ"א מפני שאינן סירכות אמיתיות אלא ליהות.

וְעֵרֶת – קדמא, ע"פ **[רמב"ם הלכות שבת פ"ח, ה"ט]** תנאי מוקדם לחיוב חבורה בשבת רק בבעל חיים שיש לו עור לענין שבת, כי בכך נצבע העור. ב-**[שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קע"ד]** ד' ואפשר דרש"י נקט משום צובע לחיבו לכולי עלמא. ולר' שמעון כיון דלא הוי מלאכה לגבי הדם שנצטרך ורק מראה. והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה (ט: ולא כרבי יהודה המחייב גם במלאכה שאינה צריכה לגופה, (שם, ג)), וכן משמע להדיא בירושלמי [נא ע"א] דאמר התם מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין ב-**וְעֵרֶת אֵילִם מְאָדְמִים**. אמר ר' יוסא דא אמרה העושה חבורה ונצטרך הדם חייב כו' המוציא דם חייב משום נטילת נשמה. הרי להדיא דנצטרך הדם לא מחייב משום נטילת נשמה. רק משום צובע וכדעת רש"י הנ"ל:
וְעֵרֶת – קדמא, ע"פ **[רמב"ם הלכות שבת פ"ח, ה"ג]** תנאי מוקדם לחיוב צובע בשבת הוא שיהא הצבע מתקיים, כמו צביעה בדם צרור או יוצא של עורות לענין שבת.

וְעֵרֶת – קדמא, ענין של קדימה, בדרך דרש מפרש **כלי יקר** כי כשם שקדם מתן שקלי ישראל לשקלי המן להעביר הגזרה, כך גם מתן חמרי בנין המשכן (**שם' תרומה כה, ג**) (**שם' ויקהל לה, ה**) **זָהָב וְכֶסֶף וְנֶחֱשֶׁת**: ... **וְעֵרֶת אֵילִם מְאָדְמִים** מקדים וממתיק בהתאמה את גלויות בבל, פרס, יון ואדום

כאן נעשה מעבר מלת **וְעֵרֶת** להמשך הכתוב בבעוד שני פסוקים שכתוב במ **אֵילִם מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים**.
בבלי שבת קז, ב ושאר שקצים כו'. הא הורגן – חייב, מאן תנא? אמר רבי ירמיה: רבי אליעזר היא, דתניא, רבי אליעזר אומר: ההורג כינה (הנבראת מן הזיעה ולא מפריה ורביה ויש לה נשמה) בשבת – כהורג גמל בשבת. מתקיף לה רב יוסף: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה, דאינה פרה ורבה. אבל שאר שקצים ורמשים דפרין ורביין – לא פליגי. ושניהם לא למדוה אלא מ-**אֵילִם**, רבי אליעזר סבר: כ-**אֵילִם**, מה **אֵילִם** שיש בהן נטילת נשמה – אף כל שיש בו נטילת נשמה (כמו הכינה שנבראת מן הזיעה). ורבנן סברי: כ-**אֵילִם**, מה **אֵילִם** דפרין ורביין – אף כל דפרה ורבה.

וְעֵרֶת – קדמא, בא מימי בראשית, וכשם שהוא פרה ורבה מימי בראשית כך כל השקצים ורמשים הפרים ורבים מימי בראשית.

וְעֵרֶת – קדמא התפקיד בא מימי קדם, מימי בראשית, ע"פ **[הכתב והקבלה (שם' ויקהל לה, ה)]** הצובע משאיר דברים כביריתן רבי אליעזר סבר: כ-**אֵילִם**, מה **אֵילִם** שיש בהן נטילת נשמה – אף כל שיש בו נטילת נשמה. ורבנן סברי: כ-**אֵילִם**, מה **אֵילִם** דפרין ורביין – אף כל דפרה ורבה.

אֵילִם מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים – בכתוב הזה יש שתי תכונות, תבנית הטעמים דרגא תביר מרכא טפחא מייצגת תכונה (א), תבנית הטעמים **מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – תביר מרכא טפחא מייצגת תכונה (ב)

תכונה (א) בעלי חיים בעלי עור לענין שבת. האלים מייצגים בעלי חיים טהורים שכולם בעלי עור, תחשים עשויים לייצג בעלי חיים לא טהורים בעלי עור, וביניהם שמונה שרצים.

ע"פ **[רמב"ם הלכות שבת פ"ח ה"ט]** שמנה שרצים האמורים בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת כמו חיה ובהמה ועוף, ... אחד החובל בהמה חיה ועוף או בשמנה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהם דם או שנצטרך הדם אף על פי שלא יצא חייב. תכונה (א) **אֵילִם מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא בעלי עור לענין שבת ושעל כל פרט חלה אותה הלכה בקשר לנושא. חבלה בשבת בבעלי עורות לענין שבת שעשתה חבורה בין יצא הדם בין נצטרך גורמת לצביעה המתקיימת, וזה מל"ט מלאכות האסורות בשבת.

תכונה (ב) ע"פ **[רמב"ם הלכות שבת פ"ח ה"ט]** ... אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עור, לפיכך החובל בהן פטור, ... תכונה (ב) **מְאָדְמִים וְעֵרֶת תְּחָשִׁים** – תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא בעלי עור לענין שבת ושחלקם ממועטים מההלכה בקשר לנושא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות; אתנה = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – השלישיה;
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אפשר כי הכינה הנבראת מן הזיעה ולא מפריה ורביה והיא בעלת נשמה מרומזת ב-(בראשית א) פ [כ] וַיִּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם
שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקיעַ הַשָּׁמַיִם: [כא] וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּיִם הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ
הַחַיָּה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל-עוֹף פְּנֵי הַמַּיִם לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
פסוק (בר' א, כא) מכיל כמאמר [בבלי עבודה זרה גב] מקרני ראמים עד ביצי כנים, מן הבריות הגדולות עד הבריות הזעירות.
(בראשית א, כא) ... וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם
אם מלת לְמִינֵהֶם מתיחסת לא רק ל- וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה וְהַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם, אלא גם ל-הַמַּיִם אז אפשר לומר שהכתוב
שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם מתאר גם נוזלים שונים שבהם יכולים להתקיים יצורים חיים, היינו בעלי נשמה מסוג כלשהו. לכן אפשרית השרצת
כינה מן הזיעה שהיא נוזל. אנחנו לא מכירים יצור בגודל כינה שמתרבה שלא בפריה ורביה. אבל במחקרים שונים נצפו התרבויות באופנים אחרים.